

POKAZIĆ (109) *vb pf*

o jasne; w *inf* -a- (21), -ã- (1); -a-: -ã- *Mącz* (13:1); w pozostałych formach -a- (78), -ã- (1); -a-: -ã- *BielKron* (33:1).

inf pokazuje (22). ◇ *fut* 1 sg pokażę (2). ◇ 2 sg pokazisz (3). ◇ 3 sg pokazi (6). ◇ 2 *pl* pokazicie (2). ◇ 3 *pl* pokażą (4). ◇ *praet* 1 sg *m* -m pokaził (1). *f* -m pokaziła (1). ◇ 2 sg *m* pokaziłeś (1). ◇ 3 sg *m* pokaził (30). *f* pokaziła (4). *n* pokaziło (2). ◇ 1 *pl m pers* my pokazili (1). ◇ 3 *pl m pers* pokazili (14). *subst* pokaziły (2). ◇ *plusq* 3 sg *m* był pokaził (2). ◇ 3 *pl m pers* byli pokazili (1). ◇ *con* 3 sg *m* by pokaził (4). ◇ *impers praet* pokaż(o)no (1). ◇ *con* by pokaż(o)no (1). ◇ *part praet act* pokaziwszy (5).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVI w.*

1. Zepsuć, zniszczyć (zwykle: wiele, wszystko); wyrządzić szkodę, spowodować stratę; *aufferre*, *destruere*, *dissipare* *Vulg*, *PolAnt*; *confringere*, *conterere* *Vulg*; *convellere*, *expugnare*, *intervertere* *Mącz*; *perdere* *PolAnt* [w tym: kogo (tylko w **b.**, **e.**), co (zwykle *pl*) (70)] (86) : ieden człowiek ftrácony wiele dobrego pokázi. *BielKron* 81v; *Mącz* 488b.

W przen (1) : Obłudné ferce wżytko pokáziło/ Y twa niewdzięczność/ którą pokázuiefz Tám/ gdzie powolność y chuć práwą czuiefz. *KochFrag* 27.

a. O stanie fizycznym (61) : [Jaskółka mówi do ptaków:] otoc fie iuż len [z którego powstaną nici na sieci] żieleni/ Czemuście ták zállepieni: Iż niechcecie osię radzić/ złego żiela wczás pokázić. *BierEz N*; yz wielky głod bil na konie na poliv bo scharancza wyadla a barzo pokazyla *LibLeg* 11/78; Iáko mále muchy pokáżą drogą máśc gdy w niey pozdycháią/ ták też [...] *BielKron* 81v.

Przen (5) : A wślyftkie rogi grzełńnikow pokáżę: á będą wywyłfne rogi fprawiedliwego. *Leop Ps* 75/11, *Ps* 75/4, *Eccli* 28/17; iż przyść záfię możnieyfy miał/ y pokázić ony wizytki łupy iego [tj. szatana]/ y ony zbrojne vbiory iego. *RejPos* 305v.

Zwrot: »sobie głowy pokazić« = *usiłować bezskutecznie coś zrozumieć* (1): Bo wiele ludzi łobie głowy pokáziłi/ A máło fie w tych dziwiech przedfię obaczyli. *RejWiz* 143v.

a. O budowlach i ich zespołach (miastach itp.): zburzyć, zniszczyć, spustoszyć (53) : *ZapWar* 1509 nr 2060, 1537 nr 2562; pokáżą mury thwoie/ á domy twoie okazále wywrocą *Leop Ez* 26/12, 4.*Reg* 3/25, 11/18, 12/3, 21/3, 2.*Par* 20/33, 32/12; Gdyby kto kopce rozfytał albo iakie infze znáki grániczne pokáził/ táki temu ktoby go pozwał przepada od káżdego kopcá albo znáku naroźnego trzy grzywny *UstPraw* Iv, Iv; *BibRadz* 1.*Reg* 15/14; nárzekam ná lud IzráelŃki dla ciebie Pánie/ bowiem ołtarze twoie pokáziłi *BielKron* 85; [Ezechijasz] Pokáził gorne ołtarze/ leśne tákiefz/ wężá miedzyánego fpałił *BielKron* 88v; A gdy fie mu [tj. Holofernesowi obywatele Mezopotamii] poddáli/ pokáził wżytki miáftá y lud pomordował *BielKron* 113; Attila náwrocił fie do Węgiel pokáziwfy ty miáftá we Włofzech co nagruntowniefze *BielKron* 298v, 83v, 86v, 88v, 90 [2 r.], 166 (19); *Mącz* 330b; Rátuyże mię [...] Bo Turcy ledá kiedy ná mię sie wyrážá/ Ołtátki moich włości/ do końcá pokáżą. *BielSat* G2; *BudBib* 4.*Reg* 23/8, *Ez* 26/4; *SarnStat* 667.

pokazić czym (1): ale nie miernym ogniem wżytko pokáziłz *FalZioł* II 2d.

W przeciwstawieniach: »pokazić ... naprawiać, pobudować« (2): wiele kościołow nápráwiáł ktore był ociec Konftáns pokáził. *BielKron* 166v; Pokáżę gumná moie/ á wiefłze pobudufię *WujNT Luc* 12/18.

W połączeniach szeregowych (3): kthory [Attyla] wżytki miáftá nád brzegiem Renu Fráncuľkim zburzył/ pokáziľ y řpuľtořzył *BielKron* 284v, 345; *GórnDworz Qv*.

Szeregi: »pokazić i wygládzić« (1): Wygládziwży rodzaj Achábow/ vmyřliľ pokázić y wygládzić modły báľwáńľkie *BielKron* 86v.

»zburzyć i pokazić« (1): Dioklecian á Maximian Cefářzowie/ [...] kazáli zburzyć y pokázić wżytki kořćioľy Krzeřćiańľkie *BielKron* 288v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

αα. *Sprawcami są stworzenia, siły natury i Bóg (6)* : pokáziľ [Bóg] w gniewie řwoim wřyćkie obronne budowania páńny Iudľkiey *Leop Thven* 2/2, 4.*Esdr* 11/42; ieřćze więťży řtrách y řzkodę morze vćzyniľo w Holándryey/ gdy groble wodá przerwáľá á wřyćko pokáziľá y z řobá pobráľá. *BielKron* 209, 312v; *RejPos* 124v; *ArtKanc* M5; [*BielKron* 1597 481 (*Linde*)].

b. *Wybić, wytracić; pokonać (5)* :

Szereg: »pokazić i zniszczyć« (1): wynidzie wzápalćywořći wielkiey/ áby pokáziľ y zniřćzył mnogie [*ad perdendum et interficiendum multos*]. *BudBib Dan* 11/44.

α. *O Bogu jako sprawcy (4)* : Pan bog na prawiczach twoich pokaziľ dnia gniewu řwego krole. *WróBŻoľt* 109/5.

Przen: *O wrogach duchowych [co] (3)* :

W połączeniu szeregowym (1): [Chryřtus] řam řie napirwey potkawřy s thymi řprzećiwniki náľzými/ řam pomdliwřy/ poniřćczywřy/ á pokáziľy ich moc/ [...] náuķę wřyćhkę y obronę nam zoľtáwić raczył *RejPos* A4v.

a) *O mocy szatana [co] (2)* : *OpecŻyw* 164v; ZAwitay k nam řwięta Wielkanocy/ w ktorą wřyćkie złe diabelľkie mocy/ Kryřtus poráziľ/ y ná wieki przez řwá řmierć pokáziľ. *ArtKanc* F9v.

c. *O zdrowiu (2)* : by wtobie y iáľczóřki byľy/ muľzą wen [*tj. iść precz*] oprocć członków pokáźonych/ co w tobie trućiná pokáziľá/ będąc tám dľugo *SienLek* 157v.

Zwrot: »sobie pokazić« (1): Gdy řobie koń wárgi/ iákoźkolwiek pokáziľ/ áľbo mu řye popádaia/ wykróy řkibķę ořřódkki chlebowey/ [...] *SienLek* 167v.

d. *O państwie: osłabić, podkopać, poderwać moc, znaczenie, doprowadzić do upadku (2)* :

W przeciwstawieniu: »naprawić ... pokazić« (1): ktory [Wespazjan] iáķmiarz wřyćkę vpadľá Rzeczpořpolitą nápráwiľ/ co iego przodkowie pokáziľi. *BielKron* 146.

Szereg: »zniszczyć, pokazić« (1): Convellere Reipub. statum, Rzecz pořpolitą zniřćzyć/ pokáźyć. *Mąćz* 417c.

e. *Zaszkodzić komuś, skrzywdzić, ciężko dořwiadczyć (4)* : *RejKup* dd7; Zlec belo Panowie zle/ ieřľi tego niewirzucicie pokazitze potumki wáľze nawieki. *PaprUp* L2; O [...] innych cudzořiemľkich kupcáć/ ktorzy nietyľko miáftá y kupce Koronné pokáziľi/ áľe y Koronie nie pomogli *SarnStat* 277.

α. *O Bogu jako sprawcy (1)* :

W przeciwstawieniu: »pokazić ... zbudować« (1): Bo nieprzypátruią řię vćzynkow [*errata zmienia: vćzynkom*] Iehowy/ áni dzieľom rąķ iego/ pokáziľ ie/ á nie zbuduie ich. *BudBib Ps* 27/5.

f. *Zniweczyć, zepsuć (o działaniach i ich skutkach, dążeniach, zamierzeniach) (6)* : *RejJóz* G; chęć ľudziom Rycerľkim y wřyćtkim innym řtanom do řpraw poććiwych y do řľuźb Rzeczypořpolitey pokáziľi *RejZwierc* 194v, 190v, Bbb3v.

pokazać czym (1): Ano iáko ptafzka ftrzedz/ potrzebá młodego. Bo chocia y mu rozumu/ kęf náuką wráziłz/ Ale złym wychowánim/ wlytko wnet pokáziłz. *RejZwierz* 111v.

Szereg: »popsować i pokazić« (1): Bo y Ian s. powiáda: Iż dla tego fyn Boży przyfzedł ná fwiáth/ áby w nas vczynki dyabelskie popfował y pokáził. *RejPosWiecz*² 93v.

g. *O wartościach moralnych* (1): LAkomftwo miłe/ zazdrość/ pychá/ dobre mienie/ Snádnie nam pokáziło poćiwe funnienie *RejZwierc* 269.

h. *O sensie, treści: zniekształcić, wypaczyć* (2) : z Greckich ksiąg wielki pożytek ieft. Bo y nie wlytko pokázono/ y ktemu znácznieyfza ieft rzecz w onem ięzyku. wktorem iá napisáno *BudNT przedm c4v, przedm c5*.

2. *Odeprzec, zbić czyjeś argumenty [co (pl)]* (2) : Orator plerumque eludit obiecta quae diluere non potuit, Sprawcá rzeczy zwikł fie násmiewać z tych rzeczy których nie może pokázić. *Mącz* 199a; Diluere argumenta, Pokázić dowody/ okázác że niczemne fą. *Mącz* 199d.

3. *Unieważnić, skasować wiele, wszystko; nie przestrzegać; devincere, dissolvere, evertere, irrita facere, perfringere, perrumpere, refellere, revellere, rumpere, sustollere* *Mącz*; *tollere* *JanStat* [w tym: *co (pl a. sg w funkcji pl)* (15)] (17) : *Leop 2.Mach* 8/17; [Tarkwiniusz Pyszny] Prává y vftáwy wlytki Serwiufowe pokáził. *BielKron* 103v; [cesarz Nerwa] Krześciánom záfię dobrowolenftwo dał/ ktore byli przodkowie iego wygnáli/ y prává okrutne przodkow fwych pokáził. *BielKron* 148v, 172v [2 r.], 186; *Revellere vincula iudiciorum*, Zwiáski fádowne rozerwác/ to yeft pokázić/ fpuftolzić záchowanie fádów á praw pofpolitych. *Mącz* 497a, 190c, 275d, 361b; *SarnStat* [207], 541.

Szereg: »połamać (a. złamać), (i) pokazić« (3): Papielz [Hadryjan] wrocił był moc [...] Cefárzowi Kárlowi/ áby záwždy Cefarz Papielza Rzymkfkiego wybierał y potwierdzał/ to potym wlytko trzeći Adryan Papielz po fthu lath złamał y pokáził *KrowObr* 37v; *Mącz* 360c, 488a.

»w niwecz obrócić, pokazić« (1): *Sustollere atque irrita facere quae quis fecit*, W niwecz obrócić pokázić. *Mącz* 457d.

a. *Pozbawić mocy dowodowej wielu [kogo pl]* (1) : *Testes vel dicta testium refellere*, Pokázić fwiadki/ To yeft, Okázác że ych fwiádectwo wedle prává nie może być ná fádzie przyjęte. *Mącz* 117b.

4. *Uczynić wiele złym, niewłaściwym; pogorszyć (o postępowaniu, czyjejś sytuacji)* (3) :

pokazić co (pl) (2): SNadz ná tem pofstánowił ffalony myfl fwą iż mnima áby niebyło bogá/ á tem befpieczęftwem pokáził fpráwy/ fwe iż rzadki ieft ktory oto dba áby co dobrego vczinił *RejPs* 79; *BibRadz Ier* 3/21.

W przeciwstawieniu: »naprawić ... pokazić« (1): [Adam] Przyfzedł ku Panu z wielkim drzeniem [...]. Iney wymowki niebożátko nie máiac/ iedno iż niewiáftá mię zwiodła [...]. On złoczyńcá czym fobie chciál nápráwić/ tym więcey pokáził. *RejPos* 101.

W przen (1) : Głós wlyfzan iefth ná wyfokościach/ á płácž profb fynow Izráelfkich/ ábowiem pokázili drogi fwoie [iniquam fecerunt viam suam]/ á zápámiętáli Páná Bogá fwoiego. *BibRadz Ier* 3/21.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : *Convellere acta alicuius*, Pokázić/ popsowác/ zniłzczyć. *Mącz* 478c.

Synonimy: **1.a.** *popsować, wygładzić, zburzyć, zepsować, zniszczyć*; **b.** *splundrować, spustoszyć; pobić, pokonać, wybić, wytracić*; **g.** *oskaradzić, oszpecić, pohańbić, pokalać, zhańbić*; **h.** »wniwecz obrocić«, *popsować, sfalszować*, **3.** *połamać, złamać*.

Formacje współrdzenne cf KAZIĆ.

Cf POKAŻENIE, POKAŻONY

LWil